

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

«Затверджую»

В.о. ректора ОНМедУ,

д. мед. н., професор

Р.С. Вастьянов

«17» вересня 2020 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ХІРУРГІЯ

(назва навчальної дисципліни)

підготовки: **докторів філософії на III освітньо-науковому рівні**
(назва рівня вищої освіти)

галузь знань: **22 «Охорона здоров'я»**
(шифр та назва галузі знань)

спеціальності: **222 Медицина;**
(код та найменування спеціальності)

Розробники:

- завідувач кафедри хірургії №1 з післядипломною підготовкою ОНМедУ, Лауреат Державної премії України, Заслужений діяч науки і техніки України, д.мед.наук, професор Грубник В.В.
- завідувач кафедри хірургії №2 ОНМедУ, Лауреат державної премії України, Заслужений лікар України, д.мед.наук, професор, Запорожченко Б.С.
- завідувач кафедри загальної та військової хірургії ОНМедУ, Лауреат державної премії України, Заслужений лікар України, д.мед.наук, професор, Каштальян М.А.
- завідувач кафедри хірургії №3 ОНМедУ, Заслужений лікар України, д.мед.наук, професор, Ткаченко О.І.

Одеса-2020

Вступ

Програма вивчення навчальної дисципліни «Хірургія» складена на підставі освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти з підготовки докторів філософії зі спеціальності 222 «Медицина» ОНМедУ, затвердженою Вченою Радою ОНМедУ від 04.06.2020 року (протокол № 4).

Програму обговорено на сумісному засіданні кафедри хірургії №3, №2, №1.

«25 viii» 2020р., Протокол № 1

Завідуючий кафедрою,
д.мед.н., професор

Ткаченко О.І.

Програму ухвалено на засіданні предметної циклової методичної комісії

«25 viii» 2020р., Протокол №

Голова предметної циклової методичної комісії
з хірургічних дисциплін
д.мед.наук, професор

Міщенко В.В.

Програму затверджено на засіданні Центральної координаційно-методичної Ради ОНМедУ

«16 вересня» 2020р., Протокол № 1

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Програма навчальної дисципліни «Хірургія» стосується поглибленого вивчення загальної хірургії та хірургічних хвороб.

Програма навчальної дисципліни визначає передумови доступу до навчання, орієнтацію та основний фокус програми, обсяг, необхідний для здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії, перелік загальних та спеціальних (фахових, предметних) компетентностей, нормативний і варіативний зміст підготовки фахівця, сформульований у термінах результатів навчання, та вимоги до контролю якості вищої освіти.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Хірургія» є етіологія, патогенез, методи діагностики та лікування хірургічних хвороб.

Міждисциплінарні зв'язки: базуються на вивченні здобувачами нормальної та патологічної клінічної анатомії, загальної та клінічної патологічної фізіології, мікробіології, фармакології, пропедевтики внутрішніх хвороб та терапії, інфекційних хвороб, сімейної медицини, фтизіопульмонології, внутрішньої медицини, травматології та ортопедії що передбачає інтеграцію з цими дисциплінами та формувати умінь застосовувати знання в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Хірургія»

1.1 Метою вивчення фармакології є засвоєння теоретичної інформації та одержання практичної підготовки з питань етіології, патогенезу, клініки, діагностики (в т.ч. диференційної), лікування та профілактики основних хірургічних захворювань та суміжної патології, що найбільш часто зустрічаються, створення клінічного мислення, етичного відношення до хворого, що дозволить в повному обсязі удосконалити загально-професійні, спеціалізовано-професійні, дослідницькі, аналітичні компетенції з хірургії для якісного планування та виконання оригінального наукового дослідження, для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики.

1.2 Основними завданнями вивчення дисципліни «Хірургії» є:

- здобути поглиблені знання і систематичне розуміння хірургії за напрямом та тематикою досліджень стосовно майбутньої професійної діяльності;
- здобуття теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем в практичній сфері охорони здоров'я з питань хірургії;
- самостійно збирати, аналізувати і узагальнювати результати опитування та огляду пацієнтів; - оволодіти термінологією в хірургії та з досліджуваного наукового напрямку;
- поглиблено вивчити новітні методи дослідження у хірургії, застосовувати широкі коло додаткових методів діагностики хірургічних захворювань згідно з обраною темою науководослідницької роботи: молекулярно-генетичні, біохімічні, імунологічні, гістологічні та імуногістохімічні;
- аналізувати клінічну картину найбільш поширених хірургічних захворювань, виявляти їх ускладнення;
- складати план обстеження хворого та аналізувати дані лабораторних та інструментальних обстежень при хірургічних захворюваннях та їх ускладненнях, оцінювати прогноз щодо життя та працездатності хворих;
- визначати тактику ведення хворого при хірургічних захворюваннях та їх ускладненнях, а також у разі поєднання з іншими нозологіями;
- вміти застосовувати широке коло методів теоретичного та емпіричного аналізу медичних явищ і процесів

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти).

Згідно з вимогами освітньо-наукових програм спеціальностей, дисципліна забезпечує набуття аспірантами компетентностей:

- *інтегральна:*

Здатність розв'язувати комплексні проблеми, проводити незалежне

оригінальне наукове дослідження та здійснювати педагогічну, професійну, дослідницьку та інноваційну діяльність в галузі медицини.

- загальні (ЗК): ЗК1, ЗК2, ЗК3, ЗК4, ЗК5, ЗК6, ЗК7

ЗК1. Здатність до вдосконалення та розвитку власного інтелектуального та загальнокультурного рівню.

ЗК2. Вміння працювати автономно, з дотриманням дослідницької етики, академічної доброчесності та авторського права.

ЗК3. Навички до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4. Здатність до спілкування і роботи у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.

ЗК5. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми, здатність генерувати нові ідеї.

ЗК6. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК7. Вміння планувати та управляти часом.

- спеціальні (фахові, предметні, СК): СК1, СК2, СК3, СК4, СК5, СК6, СК7, СК8, СК9, СК10

СК1. Глибокі знання і систематичне розуміння предметної області за напрямом та тематикою наукових досліджень у галузі медицини та фармації майбутньої професійної діяльності у сфері вищої медичної та освіти.

СК2. Здатність до визначення потреби у додаткових знаннях за напрямком наукових досліджень, формулювати дослідницькі питання, генерувати наукові гіпотези у сфері медицини.

СК3. Здатність розробляти та управляти науковими проектами у сфері медицини та фармації.

СК4. Здатність обирати методи та критерії оцінки досліджуваних феноменів та процесів в галузі медицини та фармації відповідно до цілей та завдань наукового проекту.

СК5. Володіння сучасними методами наукового дослідження.

СК6. Здатність проводити коректний аналіз та узагальнення результатів наукового дослідження.

СК7. Здатність інтерпретувати можливості та обмеження дослідження, його роль у суспільстві.

СК8. Впровадження нових знань (наукових даних) в освітній процес та практику охорони здоров'я.

СК9. Оприлюднення результатів наукових досліджень в усній і письмовій формах відповідно до національних та міжнародних стандартів.

СК10. Організовувати та реалізовувати педагогічну діяльність у вищій медичній освіті, керувати науково-педагогічним (науковим) колективом.

Результати навчання (ПРН): ПРН1, ПРН2, ПРН3, ПРН4, ПРН5, ПРН6, ПРН7, ПРН8, ПРН9, ПРН10, ПРН11, ПРН12, ПРН13, ПРН14, ПРН15, ПРН16, ПРН17

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких

сприяє навчальна дисципліна.

ПРН1. Застосовувати науково-професійні знання; формулювати ідеї, концепції з метою використання в роботі освітнього та наукового спрямування.

ПРН2. Демонструвати знання методології дослідження в цілому і методів певної сфери наукових інтересів, зокрема.

ПРН3. Інтерпретувати та аналізувати інформацію, коректно оцінювати нові й складні явища та проблеми з науковою точністю критично, самостійно і творчо.

ПРН4. Виявляти невирішені проблеми у предметній області медицини та визначати шляхи їх вирішення

ПРН5. Формулювати наукові гіпотези, мету і завдання наукового дослідження.

ПРН6. Самостійно і критично проводити аналіз і синтез наукових даних.

ПРН7. Розробляти дизайн та план наукового дослідження, використовуючи відповідні методи дослідження в галузі медицини.

ПРН8. Виконувати та вдосконалювати сучасні методики дослідження за обраним напрямом наукового проекту та освітньої діяльності.

ПРН9. Винаходити нові способи діагностики, лікування та профілактики захворювань людини.

ПРН10. Використовувати результати наукових досліджень в медичній та фармацевтичній практиці, освітньому процесі та суспільстві.

ПРН11. Інтерпретувати можливості та обмеження наукового дослідження, його роль в розвитку системи наукових знань і суспільства в цілому.

ПРН12. Представляти результати наукових досліджень в усній і письмовій формах у науковому співтоваристві і суспільстві в цілому, відповідно до національних та міжнародних стандартів.

ПРН13. Управляти роботою колективу студентів, колег, міждисциплінарної команди.

ПРН14. Організовувати навчання учасників освітнього процесу при виконанні наукової та освітньої діяльності та впливати на їх соціальний розвиток.

ПРН15. Оцінювати ефективність освітнього процесу, рекомендувати шляхи його удосконалення.

ПРН16. Використовувати етичні принципи в роботі з пацієнтами, лабораторними тваринами, дотримуватися наукової етики.

ПРН17. Демонструвати академічну доброчесність та діяти відповідально щодо достовірності отриманих наукових результатів.

Результати навчання для дисципліни.

Аспірант (здобувач) має знати:

- усвідомлювати й розуміти загальні тенденції розвитку хірургії;
- демонструвати знання основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань у хірургії, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку;

- знати основи застосування елементів теоретичного та експериментального дослідження у професійній діяльності, демонструвати систематичне сприйняття та розуміння системи теоретичних чи практичних знань в галузі дослідження;
- створювати та пояснювати нові знання шляхом проведення дослідження, розширювати передові напрями галузі знань;
- усвідомлення значущості та наявності потреби постійного удосконалення професійних знань, умінь, навичок та педагогічної майстерності

Аспірант (здобувач) має вміти:

- демонструвати безперервний розвиток власного інтелектуального та загальнокультурного рівню, самореалізації;
- інтерпретувати та аналізувати інформацію з використанням новітніх інформаційних технологій, критично мислити, застосовувати методи аналізу і синтезу, інтерпретувати, узагальнювати результати науково-дослідницької діяльності;
- виявляти невирішені проблеми у фізіотерапії, формулювати питання та визначати шляхи їх рішення;
- критично використовувати наукові теорії та засвоєні теоретичні знання при розв'язанні практичних дослідницьких завдань, обирати й використовувати відповідні засоби для побудови дослідження;
- здійснювати пошук інформації в науковій та методичній літературі, використовуючи різноманітні ресурси: журнали, бази даних, он-лайн ресурси, архівні матеріали;
- створювати та оприлюднювати наукові публікації в основних наукових журналах;
- визначати завдання дослідницького пошуку та ефективно планувати час для отримання необхідних результатів, організовувати й аналізувати свою дослідницько-пошукову діяльність;
- удосконалювати свої педагогічні знання з метою їх творчого застосування в теорії й практиці навчання і виховання студентів

2. Інформаційний обсяг дисципліни: навчальна дисципліна «Хірургія» складається з **12** кредитів ЄКТС (**360** годин): у кожному кредиті по 15 аудиторних годин та 15 годин для самостійної роботи; усього **180** аудиторних годин та **180** годин для самостійної роботи.

3. Структура навчальної дисципліни (для денної та заочної форми навчання)

Тема	Лекції	Семінар. заняття	СРС
<i>Змістовий модуль 1. Торакальна хірургія</i>			
1. Захворювання легень та плеври		4	6
2. Захворювання середостіння, стравоходу і діафрагми	2	4	6
3. Травма грудної клітки	2	3	3
<i>Змістовий модуль 2. Торакальна хірургія</i>			
1. Хірургічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки	2	4	6

2. Хірургічні захворювання печінки	2	6	6
3. Хірургія жовчовивідних шляхів	2	4	6
4. Захворювання підшлункової залози.	2	4	7
5. Грижі живота	2	5	8
6. Травма живота	2	4	6
7. Сучасні хірургічні технології в абдомінальній хірургії	2	4	6
<i>Змістовий модуль 3. Проктологія</i>			
1. Запальні захворювання аноректальної ділянки	2	4	6
2. Геморой, перианальний тромбох	2	4	6
3. Захворювання ободової кишки	2	4	6
4. Товстокишкові кровотечі	2	4	6
5. Сучасні хірургічні технології у колоректальній хірургії	2	4	6
<i>Змістовий модуль 4. Хірургічні захворювання судин</i>			
1. Захворювання венозної системи	2	4	6
2. Захворювання артеріальної системи	2	4	6
3. Діабетична стопа	2	4	6
4. Ізолювана гіпертермічна хіміоперфузія та хіміоінфузія кінцівок	2	4	6
5. Сучасні хірургічні технології в судинній хірургії	2	4	6
<i>Змістовий модуль 5. Хірургічні захворювання ендокринних органів</i>			
1. Хірургічне лікування захворювань щитоподібної залози	2	4	6
2. Хірургічне лікування захворювань паращитоподібних залоз	4	8	12
3. Хірургічне лікування захворювань інсулярного апарату підшлункової залози	2	4	6
4. Хірургія наднирників	2	4	6
<i>Змістовий модуль 6. Гнійні хірургічні захворювання</i>			
1. Рани	2	4	6
2. Місцеві гнійні запальні процеси	2	4	6
3. Гнійні захворювання кисті і стопи (панариції, флегмони)	2	4	6
4. Перитоніт і залишкові гнійники черевної порожнини	4	8	12
Разом:	60 год.	120 год.	180 год.

Примітка: аудиторне навантаження – 50%, СРС – 50%

4. Теми лекцій та семінарських занять

Тематичний план лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Ускладнення виразкової хвороби: перфорація, кровотеча, стеноз, пенетрація, малігнізація, внутрішні фістули	2
2.	Злукова хвороба. Сучасні погляди на причини злукоутворення та його попередження. Особливості втручання при злуковій непрохідності	2
3.	Кісти (непаразитарні та паразитарні) печінки. Лапароскопічні операції	2
4.	Гострий холецистит	2
5.	Хронічний панкреатит. Кісти підшлункової залози (справжні і псевдокісти). Мініінвазивні операції	2
6.	Невправима, защемлена грижа. Особливості хірургічного лікування	2

7.	Травма паренхіматозних органів: печінки, селезінки	4
8.	Місце роботизованих оперативних втручан у сучасній хірургії	4
9.	Спонтанний пневмоторакс	2
10.	Ендоскопічні та електрозварювальні технології в торакальній хірургії	2
11.	Міастенія як хірургічна проблема	2
12.	Опіки стравоходу	2
13.	Види пневмотораксів: закритий, відкритий, напружений. Емфізема середостіння	2
14.	Інтраопераційна візуалізація: флуороскопія, ультразвукові, рентгенологічні дослідження	4
15.	Хронічний парапроктит – нориці прямої кишки.	4
16.	Апаратні та ендоскопічні операції в проктології	2
17.	Дивертикули товстої кишки. Дивертикульоз, дивертикуліт	2
18.	Місце роботизованих оперативних втручан у проктології	4
19.	Цукровий діабет і хірургічні захворювання, особливості передопераційної підготовки, вибору знеболення і ведення післяопераційного періоду	4
20.	Емболія і гострий тромбоз артерій нижніх кінцівок	6
21.	Трансплантаційна імунологія.	4
	РАЗОМ	60

Тематичний план семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Хірургічні захворювання шлунка і дванадцятипалої кишки	2
2	Ускладнення виразкової хвороби: перфорація, кровотеча, стеноз, пенетрація, малігнізація, внутрішні фістули	2
3	Показання і обґрунтування до хірургічних методів лікування виразкової хвороби та їх оцінка. Лапароскопічні операції	4
4	Гостра непрохідність кишок	4
5	Злукова хвороба. Сучасні погляди на причини злукоутворення та його попередження. Особливості втручання при злуковій непрохідності	3
6	Тромбоз і емболія судин брижі кишок	2
7	Гострий апендицит	2
8	Ускладнення гострого апендициту: апендикулярний інфільтрат, періапендикулярний абсцес, перитоніт, абсцес черевної порожнини, пілефлебіт	4
9	Техніка операційних втручань при гострому апендициті. Лапароскопічна апендектомія	2
10	Хірургічні захворювання печінки	2
11	Кісти (непаразитарні та паразитарні) печінки. Лапароскопічні операції	2
12	Абсцеси печінки. Мініінвазивні операції	4
13	Хірургічні захворювання жовчних шляхів	2
14	Жовчнокам'яна хвороба та її ускладнення. Холангіт: етіологія, патогенез, методи діагностики, особливості передопераційної підготовки хворих, місце ендоскопічних методів в комплексі передопераційного діагностики і лікування	3
15	Хірургічні методи лікування при механічній жовтяниці: показання до холедохотомії, техніка її виконання та завершення; показання та техніка операцій на великому дуоденальному соску; ускладнення під час операцій на жовчних шляхах і після операції (ранні та пізні). Лапароскопічні та мініінвазивні операції	4
16	Гострий холецистит	4
17	Хронічний (калькульозний і безкам'яний) холецистит. Лапароскопічні операції	4
18	Захворювання підшлункової залози	4
19	Консервативне і хірургічне лікування гострого панкреатиту	4
20	Ускладнення гострого панкреатиту	4
21	Хронічний панкреатит. Кісти підшлункової залози (справжні і псевдокісти). Мініінвазивні операції	4
22	Грижі живота	4
23	Операційні методи лікування гриж: пахвинних, стегнових, пупкових, навколопупкових, білої лінії живота. Лапароскопічна герніопластика	4
24	Особливості лікування післяопераційних гриж	4
25	Невправима, защемлена грижа. Особливості хірургічного лікування	4
26	Грижі рідкісних локалізацій і внутрішні черевні грижі (передочеревинні, позаочеревні, внутрішньоочеревні)	4
27	Травма живота	4
28	Травма паренхіматозних органів: печінки, селезінки	8
29	Травма порожнистих органів	4
30	Поєднана травма: живота і черепа, живота і опорно-рухового апарату	2

31	Лапароскопія в ургентній абдомінальній хірургії	2
32	Сучасні хірургічні технології в абдомінальній хірургії	4
33	Сучасні види електрохірургічного, ультразвукового обладнання	4
34	Місце роботизованих оперативних втручан у сучасній хірургії	4
35	Інтраопераційна візуалізація: флуороскопія, ультразвукові, рентгенологічні дослідження	8
Разом		120

5. Самостійна робота

Тематичний план самостійної роботи слухача (СРС)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Хірургічне лікування захворювань щитоподібної та паращитоподібних залоз	2
2	Ендемічний зоб. Вузловий зоб. Аденома щитоподібної залози	6
4	Операції на щитоподібній залозі	3
5	Хірургічне лікування захворювань інсулярного апарату підшлункової залози	2
6	Цукровий діабет і хірургічні захворювання, особливості передопераційної підготовки, вибору знеболення і ведення післяопераційного періоду	2
7	Діабетична стопа	6
8	Захворювання венозної системи	6
9	Варикозна хвороба. Ендовазальні оперативні втручання	2
10	Тромбофлебіт і флеботромбоз нижніх кінцівок. Пост-тромбофлебітичний синдром	2
11	Захворювання артеріальної системи	2
12	Облітеруючий атеросклероз	2
13	Емболія і гострий тромбоз артерій нижніх кінцівок	5
14	Ізольована гіпертермічна хіміоперфузія та хіміоінфузія кінцівок	4
15	Сучасні хірургічні технології в судинній хірургії	2
16	Сучасні види електрохірургічного, ультразвукового обладнання	2
17	Ізольована гіпертермічна хіміоперфузія та хіміоінфузія кінцівок	2
18	Інтраопераційна візуалізація: флуороскопія, ультразвукові, рентгенологічні дослідження	4
19	Трансплантаційна імунологія: головний комплекс гістосумісності, його роль при трансплантації різних органів, клінічні аспекти типування тканин; імунобіологія відторгнення трансплантату (трансплантаційні антигени, розпізнавання антигенів, клітинні механізми відторгнення, роль цитокінів та їх рецепторів, види відторгнення); імуносупресія при трансплантації; імунологічний моніторинг	2
20	Трансплантація нирки: показання та протипоказання до трансплантації нирки, підбір та підготовка хворого; гемодіаліз у підготовці хворих до трансплантації нирки, анестезіологічне забезпечення, хірургічні принципи операції трансплантації нирки від живого донора та від трупного донора; хірургічні ускладнення цих операцій; сучасна імуносупресія при трансплантації нирки; ведення хворих із трансплантованою ниркою у пізньому післяопераційному періоді; результати трансплантації нирки і перспективи розвитку в Україні	4
21	Ортотопічна трансплантація печінки: показання та протипоказання, пе-	4

	редопераційна підготовка пацієнтів реципієнтів і хірургічна техніка трансплантації, післяопераційні ускладнення	
22	Рани	4
23	Загальні дані про рани. Особливості і класифікація ран. Тактика хірурга	4
24	Первинна хірургічна обробка рани. Рання, відтермінована, пізня хірургічна обробка рани. Загоєння рани: первинне, вторинне. Ускладнення	4
25	Місцеві гнійні запальні процеси	2
26	Глибокі субфасціальні і міжм'язеві флегмони кінцівок	4
27	Флегмони заочеревинного простору і тазу	2
28	Гнійні захворювання кисті і стопи (панариції, флегмони)	2
29	<i>Перитоніт і залишкові гнійники черевної порожнини</i>	2
30	Клініка і діагностика перитоніту	2
31	Лікування розповсюдженого гнійного перитоніту і абдомінального сепсису	4
32	Гостра опікова токсемія (патогенез, клініка, лікування). Опікова септикотоксемія (патогенез, клініка, лікування)	4
33	Лікарська допомога при великих опіках і місцеве лікування на різних стадіях опікової хвороби. Етапні некректомії і критерії готовності до трансплантації автошкіри. Застосування авто- гомо- і гетеротрансплантатів для закриття рани. Місцеве лікування в умовах палат з абактерійним і регульованим за температурою повітрям	4
34	Симптоми і диференційна діагностика відморожень. Ускладнення, супутні захворювання і ушкодження при відмороженні. Фактори, що сприяють виникненню відморожень і замерзанню. Лікування при відмороженнях і замерзаннях	6
35	Абсцес і гангрена легень: етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика, диференційна діагностика, консервативні методи лікування, показання і протипоказання до хірургічного лікування та його методи; види операцій, ускладнення та їх профілактика під час операції і віддаленому післяопераційному періодах, реабілітація	6
36	Спонтанний пневмоторакс	4
37	Легенева кровотеча	6
38	Плеврити. Емпієма плеври. Гострий піопневмоторакс	4
39	Ендоскопічні та електрозварювальні технології в торакальній хірургії	4
40	Захворювання середостіння, стравоходу і діафрагми	4
41	Міастенія як хірургічна проблема	2
42	Грижі діафрагми	6
43	Опіки стравоходу	6
44	Травма грудної клітки	6
45	Види пневмотораксів: закритий, відкритий, напружений. Емпієма середостіння	6
РАЗОМ		180

6. Індивідуальні завдання

Виконання індивідуального завдання передбачає:

- оволодіння сучасними методами дослідження в науково-дослідних лабораторіях кафедр хірургії;

- підготовка до друку навчально-методичного посібника та комплекту тестових завдань за одним з розділів хірургії;
- відвідання лекційних та практичних занять зі студентами, які проводять викладачі кафедри

7. Завдання для самостійної роботи

- Підготовка відповідей на теоретичні питання за темами семінарських занять.

8. Методи навчання

У процесі проведення лекційних та семінарських занять передбачається застосування таких методів навчання:

- за домінуючими засобами навчання: вербальні, наочні;
- складання графічних схем;
- розв'язання ситуаційних задач;
- дискусії з проблемних ситуацій;
- виконання письмових завдань;
- індивідуально-контрольна співбесіда;
- тести контролю знань.

9. Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на семінарських заняттях відповідно до сформульованих завдань з кожної теми. Навчальна діяльність аспірантів (пошукувачів) контролюється на практичних заняттях під час поточного контролю відповідно до конкретних цілей та під час індивідуальної роботи викладача зі слухачем. При оцінюванні навчальної діяльності перевага надається стандартизованим методам контролю: тестуванню, структурованим письмовим роботам, структурованому за процедурою контролю практичних навичок в умовах, що наближені до реальних.

При засвоєнні кожної теми за поточну навчальну діяльність слухачу виставляються оцінки за 4-бальною традиційною шкалою.

Рекомендується застосовувати такі засоби діагностики рівня підготовки студентів: комп'ютерні тести, розв'язування ситуаційних задач, виписування рецептів, визначення належності препаратів до фармакологічної групи згідно міжнародної класифікації, можливі показники до застосування; аналіз і оцінка результатів інструментальних досліджень і параметрів, що характеризують зміни функції організму тварин під впливом препаратів.

Оцінювання самостійної роботи:

Оцінювання самостійної роботи слухачів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному аудиторному занятті, а також на підсумковому контролі (іспиті).

Оцінка успішності з дисципліни є рейтинговою і виставляється за 200 бальною шкалою і має визначення за системою ECTS та традиційною шкалою, прийнятою в Україні.

10. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковим контролем з дисципліни «Хірургія» є іспит.

11. Схема нарахування та розподіл балів, які отримують аспіранти

Наприкінці вивчення дисципліни поточна успішність розраховується як середній поточний бал, тобто середнє арифметичне всіх отриманих аспірантом оцінок за традиційною шкалою, округлене до двох знаків після коми.

До підсумкового контролю (іспиту) аспірант (пошукувач) допускається лише при відсутності академічної заборгованості і середньому балу за поточну навчальну діяльність не менше 3,00.

Оцінка за дисципліну є середнім арифметичним двох складових:

- 1) середній поточний бал як середнє арифметичне всіх поточних оцінок;
- 2) традиційна оцінка за іспит.

Отриманий середній бал за дисципліну конвертується в оцінку за 200-бальною шкалою шляхом помноження середнього арифметичного на 40.

Шкала оцінювання рівня опанування дисципліни

Оцінка за 200-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	
185 - 200	Відмінно	5
151 - 184	Добре	4
120 – 150	Задовільно	3
<120	Незадовільно	2

12. Методичне забезпечення

1. Робоча навчальна програма з дисципліни «Хірургія».
2. Лекції з дисципліни (презентації, відео лекції).
3. Методичні розробки для аспірантів (пошукувачів) для семінарських занять.
4. Питання та завдання для поточного контролю знань і вмінь аспірантів.
5. Підручники та навчальні посібники.
6. Наукові роботи професорсько-викладацького складу кафедри та інших дослідників з проблем філософії та методології науки.
7. Збірник тестових завдань; електронний банк тестових завдань, ситуаційні завдання у складі методичних розробок для студентів.
8. Набір лікарських препаратів по різних розділах курсу.
9. Набір практичних навичок проведення фармакологічного експеримента.

13. Рекомендована література

Основна (базова):

1. Хірургія : підручник / за ред. Я. С. Березницького. – Вінниця : Нова Книга, 2020. – 528 с.

2. Хірургія : у 2-х томах.: підручник / за ред.: П. Г. Кондратенка, В. І. Русина. – Вінниця: Нова Книга, 2019. – 704 с.
3. Хірургія: підручник для студ. стомат. факультету /за заг. ред. С.В. Малика.– Вінниця : Нова Книга, 2020. – 440 с.
4. Стандарти організації та професійноорієнтовані протоколи надання медичної допомоги хворим з невідкладною хірургічною патологією органів живота // Усенко О.Ю., Білоус Г.В., Путинцева Г.Й. Хірургія. 3-тє видання // Київ – ВСВ «Медицина» - 2015 – 416с.
5. Шалимов А.А., Радзиховский А.П. Атлас операцій на органах пищеварения (в двух томах).-Київ.-Наукова думка.-2005 – 626с.
6. Хірургія: підручник / за ред. проф. П.Г. Кондратенко. – К.: Медицина, 2009. – 968 с.
7. Хірургія: Підручник, том III (базовий підручник для первинної спеціалізації з хірургії), книга 1 / За ред. Березницького Я.С., Захараша М.П., Мішалова В.Г. - Дніпропетровськ: РВА "Дніпро-VAL", 2011. - 779 с.
8. Хірургія: Підручник, том III (базовий підручник для первинної спеціалізації з хірургії), книга 2 (клінічна хірургія) / За ред. Березницького Я.С., Захараша М.П., Мішалова В.Г. – Дніпропетровськ: РВА "Дніпро-VAL", 2011. – 782 с.
9. Хірургія: Підручник, том III (базовий підручник для первинної спеціалізації з хірургії), книга 3 (суміжні спеціальності для хірурга-інтерна) / За ред. Дзяка Г.В. – Дніпропетровськ: РВА "Дніпро-VAL", 2011. – 827с.
10. Госпитальная хирургия. Синдромология: учебное пособие / под ред. Н.О. Миланова, Ю.В. Бирюкова, Г.В. Синявина. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2013. – 440 с.
11. Ильченко А.А. Болезни желчного пузыря и желчных путей. – М.: МИА, 2011. – 880 с.
12. Неотложная хирургия органов брюшной полости / под ред. П.Г. Кондратенко, В.И. Русина. – Д.: Заславский, 2013. – 720 с.
13. Рациональная инфузионная терапия / под ред. В.И. Черния. – Д.: Заславский, 2012. – 184 с.
14. Стандарти організації та професійно орієнтовані протоколи надання медичної допомоги хворим з невідкладною хірургічною патологією органів живота / за ред. Я.С. Березницького, П.Д. Фоміна. – К.: Доктор-Медіа, 2010. – 470 с.
15. Шальков Ю.Л. Кишечные швы и анастомозы в хирургической практике. – Х.: Бином, 2013. – 208 с.
16. Жебровский В.В. Осложнение в хирургии живота: Руководство для врачей / В.В. Жебровский, А.Д. Тимошин, С.В. Готье и др. – М.: ООО „Медицинское информационное агентство“, 2006. – 448с.
17. Желчеотводящие анастомозы в билиарной хирургии / В.М. Копчак, И.В. Хомяк, В.Г. Мишалов и др. – К.: Лига – Информ, 2004. – 123 с.
18. Кисты и кистозные опухоли поджелудочной железы / Ничитайло М., Снопко Ю., Булик И.К.: ЧАО Полиграфкнига, 2012. – 544 с.

19. Козлов В.К. Сепсис: этиология, Иммунопатогенез, концепция иммунотерапии. – К.: «АННА - Т», 2007. – 296с.
20. Кондратенко П.Г., Губергриц Н.Б., Элин Ф.Э., Смирнов Н.Л. Клиническая колопроктология: Руководство для врачей. – Х.: Факт, 2006. – 385 с.
21. Кондратенко П.Г., Васильев А.А., Конькова М.В. Острый панкреатит. – Донецк, 2008. – 352с.
22. Кондратенко П.Г., Смирнов Н.Л., Раденко Е.Е. Острое кровотечение в просвет органов пищеварительного канала: Практическое руководство. – Донецк, 2006. – 420 с.
23. Кондратенко П.Г., Соболев В.В. Хирургическая инфекция: Практическое руководство. – Донецк, 2007. – 512 с.
24. Малярчук В.И., Климов А.Е., Пауткин Ю.Ф. Билиопанкреатодуоденальный рак: Монография. – М.: Изд-во РУДН, 2006. – 444с.
25. Ничитайло М.Е., Скумс А.В. Повреждения желчных протоков при холецистэктомии и их последствия: [Монография]. – К.: Макком, 2006. – 344 с.
26. Ничитайло М.Е., Пилмурняк А.А. Острый послеоперационный панкреатит. – Хмельницкий, 2011. – 392 с.
27. Патютко Ю.И., Котельников А.Г. Хирургия рака билиопанкреатодуоденальной зоны. – М.: ИД Медицина, 2007. – 448 с.
28. Перитонит: Практическое руководство / Под ред. В.С. Савельева, Б.Р. Гельфанда, М.И. Филимонова. – М.: Литтерра, 2006. – 208 с.
29. Пронін В.О., Бойко В.В. Патологія червоподібного відростка та апендектомія. – Х.: СІМ, 2007. – 271 с.
30. Слепцов И.В., Черников Р.А. Узлы в хирургии. – СПб: Салит-Медкнига, 2004. – 112 с.
31. Руководство по неотложной хирургии органов брюшной полости / Под ред. В.С. Савельева. – М.: Триада-Х, 2005. – 640с.
32. Русин В.І., Болдіжар О.О., Русин А.В., Болдіжар П.О., Румянцев К.Є. Гострий панкреатит. Псевдокісти підшлункової залози. – Ужгород: ВЕТА Закарпаття, 2006. – 204с.
33. Русин В.І., Сипливий В.О., Русин А.В., Береснев О.В., Рум'янець К.Є. Декомпенсований цироз печінки. – Ужгород, 2006. – 229с.
34. Савельев В.С., Филимонов В.И., Бурневич С.З. Панкреонекроз. – М.: ООО „Медицинское информационное агентство“, 2008. – 264 с.
35. Сидорчук Р.І. Абдомінальний сепсис. – Чернівці: Вид-во БДМУ, 2006. – 482 с.
36. Шальков Ю.Л., Гамидов А.Н. Спаечный синдром. – Харьков: Коллегиум, 2010. – 244 с.
37. Шевчук М.Г., Ткачук О.Л., Шевчук І.М. Постдекомпресійні дисфункції печінки у хворих на обтураційну жовтяницю. – Івано-Франківськ: ІФДМУ, 2006. – 212 с.
38. Экстренная хирургия желчных путей / Руководство для врачей / Под ред. профессора П.Г. Кондратенко. – Донецк: ООО „Лебедь“, 2005. – 434 с.
39. Хирургия повреждений печени / под ред. В.В. Бойко. – Х., 2007. – 240 с.
40. Замкнута травма живота / В.В. Бойко, М.Г. Кононенко. – Х., 2008. – 528 с.

41. Минимально инвазивная хирургия патологии желчных протоков / М.Е. Ничитайло, В.В. Грубник, А.Л. Ковальчук и др. – К.: Здоров'я, 2005. – 424 с.
42. Видеоэндоскопическая диагностика и минимально инвазивная хирургия холелитиаза / под ред. М.Е. Ничитайло. – К.: ВСИ "Медицина", 2013. – 296 с.
43. Перитоніт – одвічна проблема невідкладної хірургії / Монографія / за ред. В.П. Польового, В.В. Бойко, Р.І. Сидорчука. – Чернівці: Медуніверситет, 2012. – 376 с.
44. Диагностическая лапароскопия / Н.Е. Чернеховская, В.Г. Андреев, А.В. Поваляев. – М.: МЕДпресс-информ, 2009. – 136 с.
45. Оперативная лапароскопия. Н.Е. Чернеховская, В.Г. Андреев, А.В. Поваляев. – М.: «МЕДпрессинформ», 2010. – 190 с.

Допоміжна:

1. Фелештинський Я.П. Післяопераційні грижі живота. – К.: ТОВ «Бізнес-Логіка» 2012. – 200 с.
2. Хірургія / За ред. Б.П. Лисенка, В.Д. Шейка, с.Д. Хіміча. – Київ, ВСВ «Медицина», 2010. – 712 с.
3. Хірургія / За ред. Л.Я. Ковальчука. – Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига», 2010. – 1056 с.
4. Щепотін І. Б., Ганул В. Л., Кліменко І. О. та ін. Онкологія. – К.: Книга плюс, 2006. – 496 с.
5. Actual problems of emergency abdominal surgery / Edited by Dmitry Victorovich Garbuzenko// InTech. – 2016. – 216 p.
6. Agresta F. Laparoscopic Cholecystectomy / Ferdinando Agresta, Fabio Cesare Campanile, Nereo Vettoreto // Springer International Publishing Switzerland. – 2014. – 185 p.
7. Attia P. Hopkins general surgery. Review manual / Peter Attia // Hopkins general surgery. – 205. – 153 p.
8. Avelar J.M. New Concepts on Abdominoplasty and Further Applications/ Juarez M. Avelar // Springer International Publishing Switzerland. – 2016. – 602 p.
9. Bonavina L. Innovation in Esophageal Surgery / Springer-Verlag Italia. – 2012. – 136 p.
10. Brent G.A., Larsen P.R., Davies T.F. Hypothyroidism and thyroiditis / Kronenberg H.M., Melmed S., Polonsky K.S., Karsen P.R. eds. Williams Textbook of Endocrinology. — 11th ed. — Philadelphia, Pa: Saunders Elsevier, 2008. — 1872p.
11. Brethauer S. Minimally Invasive Bariatric Surgery / Stacy Brethauer, Philip R. Schauer, Bruce D. Schirmer // Springer-Verlag New York. Distribution rights for India: Delhi Book Store, New Delhi, India. – 2015. – 544 p.
12. Clinical Management of Thyroid Disease / Ed. by F.E. Wondisford, S. Radvick. — John Hopkins University School of Medicine. — Baltimore, Maryland, 2009. — 860 p.

13. Clinical pancreatology for practicing gastroenterologists and surgeons / Ed. by J. E. Dominguez-Munoz. — Oxford [et al.]: A Blackwell Publ. Co., 2005. — 535 p.
14. Dai Yamanouchi. Vascular surgery. InTech. — 2012. — 262 p.
15. Devlin H. B. Management of abdominal hernias / H. B. Delvin — London. Butterworths, 2000. — 430 p.
16. DienemannHendrik C. Chest Surgery / Hendrik C. Dienemann, Hans Hoffmann, Frank C. Detterbeck // Springer-Verlag Berlin Heidelberg. — 2015. — 544 p.
17. DubranaF. Techniques chirurgicales / Frederic Dubrana, Philippe Pasquier // Springer-Verlag Paris. — 2011. — 387 p.
18. Givel J-C. Anorectal and colonic diseases. A practical guide to their management / J-C. Givel, N.J. Mortensen, B. Roche // Third edition. — Springer. — 2006. — 802 p.
19. Hyung Kyu Yang. Hemorrhoids / Springer-Verlag Berlin Heidelberg. — 2014. — 142 p.
20. Inguinal Hernia / Silvestro Canonico// InTech. — 2014. — 132 p.
21. J.R. Howe. Endocrine and Neuroendocrine Surgery / James R. Howe // Springer-Verlag Berlin Heidelberg. — 2017. — 160 p.
22. Kingsnorth A. N. Management of abdominal hernias / A. N. Kingsnorth. — 2001. — 420 p.
23. LumleyJ.S.P. Vascular Surgery / J.S.P. Lumley, Jamal J. Hoballah // Springer-Verlag Berlin Heidelberg. — 2009. — 462 p.
24. Moshe Schein. Schein's common sense emergency abdominal surgery. Springer. — 2005. — 458 p.
25. Philip H. Gordon. Principles and practice of surgery for the colon, rectum and anus. Third edition. Informa helscare USA, Inc. New York, London. — 2006. — 1354 p.
26. Phlebology, Vein Surgery and Ultrasonography / Eric Mowatt-Larssen, Sapan S. Desai, Anahita Dua, Cynthia E. K. Shortell // Springer International Publishing. — 2014. — 394 p.
27. PuriP. Pediatric Surgery / Prem Puri, Michael E. Höllwarth // Springer-Verlag Berlin Heidelberg. Distribution rights for India: Jaypee Brothers, New Delhi, India. — 2006. — 634 p.
28. Schumpelick V. Reccurent hernia. Prevention and treatment / V. Schumpelick, R. J. Fitzgibbons. — Springer-Verlag. Berlin. Heidelberg, 2007. — 433 p.
29. Shiffman M. A. Aesthetic surgery of the abdominal wall / Melvin A. Shiffman, Sid Mirrafati // Springer-Verlag Berlin Heidelberg New York. — 2005. — 244 p.
30. SiewertJ.R. Chirurgie/ J. R. Siewert, Hubert J. Stein // Springer-Verlag Berlin Heidelberg. — 2012. — 1028 p.
31. Stefano Nazari. Front lines of thoracic surgery. InTech. — 2012. — 412 p.
32. Stein E. Anorectal And Colon Diseases. Textbook and color atlas of proctology / E. Stein // Springer. — 2003. — 522 p.

33. Stoppa R. Hernia / R. Stoppa, L. M. Nyhus, R. E. Condon // Philadelphia. Lippincott Co. – 1995. – 615 p.
34. The ASCRS Textbook of Colon and Rectal Surgery. Third edition. / S.R. Steele, T. L. Hull, Th.E. Read, T.J. Saclarides, A.J. Senagore, C.B. Whitlow // Springer International Publishing. – 2016. – 1292 p.
35. Wexner S.D. Colon and rectal surgery. Abdominal operations / S.D. Wexner, J.W. Fleshman // Lippincott Williams & Wilkins. – 2012. – 612 p.
36. Wu S. Atlas of Single-Incision Laparoscopic Operations in General Surgery / Shuodong Wu, Ying Fan, Yu Tian // Springer Netherlands. – 2013. – 438 p.
37. Zinner M. Maingots Abdominal Operations. McGraw Hill Professional. – 2007. – 1488 p.
38. Zongcheng Yang. Chinese Burn Surgery / Springer Netherlands. – 2015. – 481 p.

14. Інформаційні ресурси

1. <https://hirurgiya.com.ua>
2. <http://hirurgia.kiev.ua/>
3. <http://www.library.univ.kiev.ua> – Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка;
4. <http://inmeds.com.ua/> – веб-ресурс «Єдиний медичний простір»;
5. <http://www.bnf.fr/> – Національна бібліотека Франції;
6. <http://www.ddb.de/> – Німецька електронна бібліотека;